

Dariusz J. Gregorczyk

Działania Służby Bezpieczeństwa na terenie województwa katowickiego w aspekcie ochrony informacji niejawnych w latach 1959-1975 : wybrane problemy

Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944-1989 nr 1(11), 179-193

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dariusz J. Gregorczyk

Działania Służby Bezpieczeństwa na terenie województwa katowickiego w aspekcie ochrony informacji niejawnych w latach 1959-1975. Wybrane problemy

Działalność pionów operacyjnych Służby Bezpieczeństwa w zakresie ochrony wiadomości stanowiących tajemnicę państwową i służbową należała do podstawowych zadań peerelowskich służb specjalnych. W literaturze przedmiotu brak jednak opracowań poświęconych tej tematyce. Nieliczne zagadnienia związane z poruszonym problemem zostały przedstawione i omówione w publikacjach o ochronie informacji niejawnych lub funkcjonowaniu struktur SB (m.in. przez Mariusza Poloka¹ i Antoniego Zielińskiego²) czy dotyczących współpracy SB MSW PRL z KGB ZSRR (jak wydany ostatnio tom w ramach Biblioteki Przeglądu Bezpieczeństwa Wewnętrznego ABW³).

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie problematyki związanej z funkcjonowaniem pionów operacyjnych Służby Bezpieczeństwa w kontekście wprowadzania i funkcjonowania szczegółowych uregulowań prawnych ochrony informacji wrażliwych w PRL w latach 1959–1975 na terenie ówczesnego woj. katowickiego. Podjęto też próbę przybliżenia metod i środków stosowanych dla wykonania owych zadań przez funkcjonariuszy tych służb oraz przedstawienia form i zakresu współpracy SB z lokalnymi strukturami partyjnymi PZPR i pracownikami Inspektoratu Ochrony Przemysłu.

W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku system ochrony i zabezpieczenia wiadomości stanowiących tajemnicę państwową i służbową był

¹ M. Polok, *Ochrona tajemnicy państwowej i służbowej w polskim systemie prawnym*, Warszawa 2006.

² A. Zieliński, *Przykłady dokumentacji wytworzonej przez pion ewidencji operacyjnej SB w latach 1972–1990 i jej wykorzystanie do badań naukowych*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięi Narodowej” 2010, t. 3, s. 147–168.

³ *Współpraca SB MSW PRL z KGB ZSRR w latach 1970–1990. Próba bilansu*, red. Z. Nawrocki, Warszawa 2013.

w PRL bardzo rozbudowany. W tym okresie problematyka zabezpieczenia istotnych informacji – przede wszystkim dla władz partyjno-rządowych – dotyczyła praktycznie wszystkich dziedzin życia społecznego, gospodarczego i politycznego. Wiele danych i wiadomości, także dotyczących aktualnych problemów życia codziennego, było uznawanych za chronione. Prawie w każdym zakładzie pracy i w wielu instytucjach społeczno-publicznych działały komórki, które zajmowały się tematyką związaną z zabezpieczeniem tajemnic państwa oraz tzw. sprawami mobilizacyjnymi (MOB). System ochrony wiadomości wrażliwych, w tym ogólnych zasad i sposobów postępowania z informacjami klasyfikowanymi, był wzorem lat wcześniejszych całkowicie utajniony. Wszystkie akty prawne oraz dołączone do nich instrukcje i wytyczne zawsze były dokumentami niejawnymi, co podkreślało atmosferę tajemniczości wokół tematu.

Na początku lat sześćdziesiątych władze PRL zintensyfikowały działania zmierzające do skuteczniejszego kontrolowania społeczeństwa. Kroki podjęte w tym kierunku były wynikiem rosnących napięć społecznych mających podłoże w trudnej sytuacji gospodarczej i politycznej kraju. Nie bez znaczenia dla polityki wewnętrznej rządu i aparatu partyjnego była skomplikowana sytuacja na arenie międzynarodowej. W tej dekadzie zaczęła wzrastać ranga organów bezpieczeństwa w PRL, których omnipotencję ograniczono po 1956 r. Służby specjalne systematycznie rozbudowywały swoje struktury oraz zatrudniały coraz większą liczbę funkcjonariuszy⁴. W latach 1962–1969 stan osobowy Służby Bezpieczeństwa zwiększył się o ponad 2500 osób⁵. Należy też zaznaczyć, że w tym okresie służby specjalne PRL wprowadziły nowe instrukcje dotyczące pracy operacyjnej, w których sprecyzowano i wytyczono główne kierunki działań dla poszczególnych pionów resortowych⁶.

Coraz większa ingerencja struktur aparatu bezpieczeństwa w życie społeczne i polityczne społeczeństwa przyczyniła się w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych do zmodyfikowania, a jednocześnie uszczegółowienia przepisów związanych z ochroną i zabezpieczeniem informacji, które były uważane za tajemnicę państwową i służbową. Trzeba nadmienić, że do opisywanego okresu obowiązywał w Polsce dekret Rady Ministrów z 26 października 1949 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej⁷. Dokument ten nie był jednak precyzyjny, gdyż nie zawierał dokładnych przepisów regulujących sposób postępowania osób i instytucji odpowiedzialnych

⁴ P. Piotrowski, *Przekształcenia struktury aparatu bezpieczeństwa na Dolnym Śląsku w latach 1954–1975*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2004, nr 1, s. 122–151.

⁵ *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 2: 1956–1975, red. P. Piotrowski, Warszawa 2006, s. 10.

⁶ Por. m.in. F. Musiał, *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL*, Kraków 2007; *Osobowe źródła informacji – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2008; *Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2006; H. Głębocki, „Biblia” Służby Bezpieczeństwa: *Instrukcja 006/70*, „Arkana” 2002, nr 46–47, s. 40–73.

⁷ Dekret Rady Ministrów z 26 X 1949 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej (DzU 1949, nr 55, poz. 437 ze zm.).

za ochronę wiadomości niejawnych w tym obszarze. W opinii władz partyjno-rządowych i kierownictwa SB wcześniejsze przepisy poruszające sprawy ochrony informacji niejawnych były niewystarczające. W celu bardziej skutecznego funkcjonowania organów odpowiedzialnych za powyższe kwestie kolejni ministrowie spraw wewnętrznych wprowadzali nowe szczegółowe przepisy, które miały uporządkować oraz „wzorcowo” opisać zasady i sposób postępowania z informacjami niejawnymi⁸. Właśnie w tym okresie powstało najwięcej przepisów prawnych związanych z ochroną wiadomości wrażliwych w PRL. Tematykę i zakres właściwego zabezpieczenia wiadomości stanowiących tajemnicę państwową i służbową regulowały następujące akty legislacyjne:

- uchwała Rady Ministrów nr 282/59 z lipca 1959 r. w sprawie organizacji ochrony tajemnicy państwowej i służbowej;

- zarządzenie ministra spraw wewnętrznych nr 70/60 z 31 marca 1960 r. wydane w porozumieniu z ministrem obrony narodowej w sprawie postępowania w kraju z dokumentami tajnymi, tajnymi specjalnego znaczenia oraz dokumentami geodezyjnymi, kartograficznymi i geologicznymi stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową wraz z instrukcją;

- pismo okólne prezesa Rady Ministrów nr 293 z 20 listopada 1960 r. w sprawie tajemnicy państwowej i służbowej;

- zarządzenie nr 099/61 ministra spraw wewnętrznych z 28 czerwca 1961 r. w sprawie postępowania z dokumentami mobilizacyjnymi;

- pismo okólne nr 5/63 ministra spraw wewnętrznych z 6 października 1963 r. w sprawie postępowania z dokumentami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową otrzymanymi z zagranicy i wysyłanymi za granicę;

- uchwała nr 128/71 Rady Ministrów z 2 lipca 1971 r. w sprawie organizacji ochrony tajemnicy państwowej i służbowej;

- zarządzenie nr 89/72 ministra spraw wewnętrznych i administracji z 30 sierpnia 1972 r. w sprawie zasad i sposobu postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową;

- zarządzenie nr 08/75 ministra spraw wewnętrznych z 5 lutego 1975 r. w sprawie ochrony tajemnicy państwowej i służbowej w resorcie spraw wewnętrznych.

W strukturach SB za zabezpieczenie wiadomości stanowiących tajemnicę państwową i służbową był odpowiedzialny Departament III MSW, a w szczególności Wydział VI, zajmujący się ochroną gospodarki narodowej. Trzeba odnotować, że za kwestie związane z ochroną informacji wrażliwych byli odpowiedzialni także funkcjonariusze Departamentu II (kontrywiad) oraz służby podległe Głównemu Inspektoratowi Ochrony Przemysłu MSW (GIOP). Za właściwą ochronę dokumentacji klasyfikowanej w podmiotach organizacyjnych odpowiadali też ministrowie poszczególnych

⁸ Szerzej na ten temat por. M. Polok, *op. cit.*, s. 37–47.

resortów. To na ich barakach spoczywało opracowanie wykazów wiadomości stanowiących tajemnicę państwową oraz wydanie szczegółowych zarządzeń związanych z funkcjonowaniem wiadomości wrażliwych w podległych im podmiotach⁹.

Województwo katowickie w latach sześćdziesiątych zajmowało szczególną pozycję w strukturze gospodarczej i politycznej PRL. Ogromny potencjał przemysłowy skupiony w czterech okręgach (górnos Śląskim, rybnickim, częstochowskim i bielskim), duża liczba placówek naukowo-badawczych, centrali handlowych i jednostek administracyjnych sprawiała, że trafiało tam wiele ważnych informacji mających klauzulę tajności. Dlatego kwestie właściwej ochrony wiadomości niejawnych w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa państwa i regionu były przez kierownictwo KW MO w Katowicach i wojewódzkie władze PZPR mocno eksponowane. Zabezpieczeniem operacyjnym i kontrolnym woj. katowickiego zajmowało się osiemnaście placówek SB oraz siedem referatów ds. bezpieczeństwa działających przy miejskich i powiatowych komendach MO¹⁰.

Na poziomie regionalnym (w tzw. terenie) problematyka ta wchodziła w zakres pracy Wydziału III Komendy Wojewódzkiej MO (KW MO) i realizowana była przez Sekcję 6, a w pozostałych jednostkach SB na terenie województwa przez referaty VI. Głównymi kierunkami pracy funkcjonariuszy tego pionu były działania administracyjne (przede wszystkim w ramach prowadzonych kontroli) oraz operacyjne (z wykorzystaniem rozbudowanej sieci tajnych współpracowników) zmierzające do skutecznego zabezpieczenia przed „wyciekami ważnych tajemnic państwowych”.

Kontrolowanie przez funkcjonariuszy Wydziału III zabezpieczenia, obiegu, wytwarzania i przechowywania dokumentacji mającej klauzulę niejawności było dokonywane zgodnie z zakresem zadań SB, okólnikiem nr 51 prezesa Rady Ministrów z 28 kwietnia 1960 r. w sprawie kontroli stanu zabezpieczenia tajemnicy państwowej i służbowej oraz wytycznymi z instrukcji do zarządzenia nr 70/60 ministra spraw wewnętrznych. W par. 30 instrukcji znalazły się wytyczne kontroli dokumentów niejawnych oraz ich stanu, która powinna być dokonywana przynajmniej raz w roku przez komisję powołaną na wniosek kierownika zakładu. Ustawodawca przewidywał również możliwość przeprowadzenia kontroli przez jednostkę zewnętrzną „na podstawie pisemnego upoważnienia wydanego przez właściwy organ”. W takim przypadku chodziło o zrealizowanie czynności sprawdzających przez centralny organ nadzorujący lub funkcjonariuszy lokalnych jednostek pionu III.

Ten element działalności Wydziału III był w latach sześćdziesiątych bardzo często stosowany na terenie całego woj. katowickiego. O dużej skali tego typu działań

⁹ Por. m.in. zarządzenie nr 2/69 ministra przemysłu ciężkiego z 14 VI 1969 r. w sprawie zabezpieczenia tajemnicy państwowej i służbowej w zakresie prowadzenia prac naukowo-badawczych.

¹⁰ W. Dubiański, *Rozmieszczenie placówek aparatu bezpieczeństwa w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1975*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2005, nr 1 (2), s. 62–70; *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza...*, s. 27–28.

świadczy fakt, że w 1969 r. funkcjonariusze pionu III SB przeprowadzili ogółem „328 kontroli po zagadnieniu tajemnicy państwowej i służbowej”¹¹. Pomimo licznej obsady nie byli oni w stanie samodzielnie wykonać tylu czynności inspekcyjnych. Dlatego kontrole były inicjowane i przeprowadzone przez funkcjonariuszy służb specjalnych bądź do działań kontrolnych oddelegowywano poszczególnych oficerów pionu III. W 1969 r. na terenie województwa z inicjatywy SB skontrolowano 206 jednostek organizacyjnych, a w 122 przypadkach pracownicy służb wspomogli działania zakładowych komisji kontrolnych¹².

Kontrole bezpieczeństwa i ochrony wiadomości, które w myśl przepisów obowiązujących w latach 1960–1970 stanowiły tajemnicę państwową i służbową, dotyczyły przede wszystkim zakładów przemysłowych zajmujących się produkcją ważną dla gospodarki kraju lub na potrzeby wojskowe, central handlowych, instytutów naukowych i biur projektowych. W większości przypadków czynności kontrolne były szczegółowo zaplanowane i dostosowane do możliwości każdej jednostki na terenie woj. katowickiego. Niekiedy kontrole zakładów przemysłowych czy jednostek administracyjnych dokonywano, realizując dodatkowe zadania, niezwiązane z ochroną spraw tajnych. W trakcie cyklicznie przeprowadzanych przez funkcjonariuszy SB z Komendy Miejskiej MO w Gliwicach akcji o kryptonimie „Porządek” oprócz zabezpieczenia „spraw tajnych” sprawdzano stan fizycznej ochrony obiektów, działalność Straży Przemysłowej oraz ochronę przeciwpożarową¹³.

Zdarzały się także kontrole niezaplanowane, wynikające z uzyskanych przez SB informacji (np. agenturalnych, od kontaktów służbowych czy od osób zaufanych) o możliwości występowania w danym podmiocie nieprawidłowości w systemie zabezpieczenia wiadomości wrażliwych. Do takiej sytuacji doszło na przełomie lat 1970 i 1971 w Zakładach Mechanicznych „Łabędy” w Gliwicach. Zainteresowanie przedsiębiorstwem przez lokalne struktury SB wiązało się z uzyskaniem informacji agenturalnej o kolejnym przypadku – w ciągu sześciu miesięcy – zaginięcia dokumentu opatrzonego klauzulą tajności¹⁴. Po zdobyciu tej wiadomości natychmiast z inspiracji SB powołano komisję do wyjaśnienia okoliczności utraty ważnego pisma – tajnego rysunku konstrukcyjnego. Wobec powtórzenia się w tak krótkim czasie zaginięcia dokumentacji niejawniej pierwszy zastępca KM MO ds. SB w Gliwicach ppłk Wiesław Sołdyk postulował wszczęcie w tej sprawie przez Wydział Śledczy w Katowicach postępowania przygotowawczego.

¹¹ AIPN Ka, 084/14, Szyfrogram naczelnika Wydziału III KW MO w Katowicach do Departamentu III MSW, 4 VI 1970 r., k. 1.

¹² *Ibidem*.

¹³ AIPN Ka, 084/14, Notatka informacyjna dotycząca przeprowadzenia akcji o krypt. „Porządek” na obszarze działania KM MO w Gliwicach, 18 X 1971 r., k. 1–2.

¹⁴ *Ibidem*, Meldunek specjalny dotyczący informacji agenturalnej o zaginięciu tajnego dokumentu w ZM „Łabędy”, 22 VI 1971 r., k. 1.

W podstawowym zakresie przeprowadzanych przez służby specjalne PRL kontroli właściwego zabezpieczenia systemu ochrony informacji niejawnych były sprawdzane:

- 1) dokumenty dotyczące upoważnienia osób do wykonywania i posiadania dostępu do wiadomości stanowiących tajemnicę państwową i służbową:
 - zgodność dopuszczania osób z obowiązującymi zarządzeniami i rzeczywistymi potrzebami podmiotu w tym zakresie;
 - posiadanie przez osoby dopuszczone do prac tajnych i mobilizacyjnych, tzw. MOB, zgody organów MSW;
 - obowiązek podpisania zobowiązania o zachowaniu i przestrzeganiu tajemnicy państwowej;
- 2) obieg dokumentacji tajnej:
 - wytwarzanie, opracowanie, przechowywanie i udostępnianie dokumentacji niejawnej;
 - funkcjonowanie kancelarii tajnej i pomieszczeń;
 - odtajnianie dokumentów tajnych i tajnych specjalnego znaczenia – w niektórych przypadkach;
- 3) zabezpieczenie pobytu przedstawicieli firm zagranicznych na terenie zakładów i instytucji:
 - sprawdzenie posiadania aktualnych regulaminów (w tym resortowych) dotyczących pobytu cudzoziemców;
 - sprawdzenie zakresu i sposobu postępowania tzw. opiekunów, którzy byli odpowiedzialni za kontakty z obcokrajowcami przebywającymi na terenie obiektu i nadzór nad nimi;
 - stan ewidencji przedstawicielstw firm zagranicznych odwiedzających zakład;
- 4) zabezpieczenie pomieszczeń po godzinach pracy:
 - zabezpieczenie pomieszczeń, w których przechowywane były dokumenty niejawne – „tajne specjalnego znaczenia”, „tajne” i „poufne”;
 - stan i zabezpieczenie pomieszczeń pracowniczych i biurowych.

Duża liczba planowanych i doraźnych kontroli pozwalała na systematyczną ocenę funkcjonowania poszczególnych podmiotów, jak i całego systemu ochrony informacji wrażliwych na obszarze woj. katowickiego. Dawało to organom bezpieczeństwa możliwość uzyskiwania dodatkowych informacji i lepszego rozpoznania na pozostałych kierunkach zadań operacyjnych w zabezpieczanych przez siebie obiektach. Kierownicy oraz osoby odpowiedzialne za prawidłowe przechowywanie wiadomości niejawnych w zakładach czy instytucjach czuli w tym zakresie stałą presję ze strony służb.

Do najczęściej odnotowywanych przez SB w trakcie czynności kontrolnych nieprawidłowości i naruszeń przepisów należały następujące uchybienia¹⁵:

¹⁵ Por. AIPN Ka, 084/14, Notatka służbowa dotycząca sytuacji w zakresie ochrony tajemnicy państwowej i służbowej na odcinku opiniowania kandydatów do MOB, 1969 r., k. 1; *ibidem*, Pismo naczelnika Wydziału III KW MO w Katowicach dotyczące przeprowadzonej kontroli w śląskim przedsię-

Działania Służby Bezpieczeństwa na terenie województwa katowickiego...

- brak aktualnych wykazów osób dopuszczonych do tzw. prac tajnych i MOB;
- utrzymywanie liczby pracowników mających dostęp do wiadomości stanowiących tajemnicę państwową ponad ustalony stan;
- brak bieżącej ewidencji cudzoziemców przebywających w zakładach;
- nieprawidłowe zabezpieczenie pomieszczeń biurowych po godzinach pracy;
- brak należytego zabezpieczenia dokumentacji służbowej, w tym o klauzuli „poufne”, i pieczętek służbowych;
- przypadki niewłaściwego ulokowania kancelarii tajnej;
- brak systematycznych kontroli zakładowych „po tajemnicy”;
- brak odpowiednich warunków lokalowych do pracy z dokumentacją niejawną poza kancelarią tajną.

Inną formą pracy funkcjonariuszy pionu III MSW był udział w opiniowaniu osób mogących mieć dostęp do wiadomości stanowiących tajemnicę państwową. Udział ten ograniczał się jednak do czynności wspomagających procedurę sprawdzającą, którą nadzorował w poszczególnych jednostkach Wydziału „C” KW MO. Oficerowie odpowiedzialni za ochronę podległych im obiektów już na wstępnym etapie mogli zgłaszać swoją opinię wobec tych pracowników, którzy byli typowani przez dyrekcję i kierowników zakładu, a mieli mieć dostęp do wiadomości wrażliwych. W przypadku uzyskania jakichkolwiek negatywnych informacji na temat osoby opiniowanej funkcjonariusze SB z pomocą posiadanych kontaktów służbowych lub metodami operacyjnymi dokonywali dodatkowych ustaleń¹⁶.

Podobne działania były prowadzone przez służbę w momencie uzyskania informacji świadczących o tym, że osoby posiadające zgodę resortu MSW na dostęp do wiadomości klasyfikowanych są pracownikami niewiarygodnymi. Po uzyskaniu danych, z których wynikało, iż postawa i działalność takiej osoby nie dawała gwarancji zachowania tajemnicy państwowej i służbowej, następowało tzw. wycofanie zezwolenia do prac tajnych. Odsunięcie pracowników od dostępu do wiadomości niejawnych w woj. katowickim w 1969 r. objęło sześć osób, a głównymi przyczynami takiej decyzji były¹⁷:

- brak przestrzegania zasad ochrony tajemnicy państwowej i służbowej (pracownik kancelarii tajnej Zjednoczenia Maszyn Górniczych w Bytomiu i pracownik Hutniczego Przedsiębiorstwa Remontowego w Dąbrowie Górniczej);

biorstwie KSiUP „Mostostal” w Zabrze, 6 XI 1969 r., k. 1; *ibidem*, Notatka informacyjna dotycząca przeprowadzonej akcji o krypt. „Porządek” na obszarze działania KM MO w Gliwicach, 18 X 1971 r., k. 1–2; *ibidem*, Informacja dotycząca stanu zabezpieczenia tajemnicy państwowej i służbowej w niektórych zakładach i instytucjach woj. katowickiego, 7 IV 1970 r., k. 1–8.

¹⁶ AIPN Ka, 0312/1, Notatka służbowa dotycząca kierownika zaopatrzenia zakładów A-15 w Czechowicach Południowych, 16 XII 1963 r., k. 139; *ibidem*, Doniesienie TW „Zajkowskiego” dotyczące K. Szczygła, 15 II 1963 r., k. 16–161.

¹⁷ AIPN Ka, 084/14, Pismo zastępcy naczelnika Wydziału III KW MO w Katowicach do Wydziału VI Departamentu III MSW, 23 VII 1969 r., k. 1.

- utrzymywanie rodzinnych i prywatnych znajomości z obywatelami NRF (pracownik kancelarii tajnej huty „Batory” w Chorzowie);
- utrzymywanie kontaktów z obywatelami NRF i posiadanie kontaktów z klerem (maszynistka kancelarii tajnej Zakładów Urządzeń Technicznych w Świętochłowicach);
- rozgłaszanie proniemieckich poglądów i separatystycznych teorii na temat Śląska (pracownik Głównego Instytutu Górnicztwa w Katowicach);
- negatywny stosunek do zachodzących przemian społecznych i politycznych w kraju oraz posiadanie kontaktów w NRF (pracownik Zjednoczenia Hutnictwa Żelaza i Stali w Katowicach).

Praca operacyjna funkcjonariuszy Wydziału III była ukierunkowana m.in. na zabezpieczenie i ochronę tych instytucji, zakładów gospodarczych czy ośrodków naukowych, w których znajdowały się informacje mające status niejawnych. Służba Bezpieczeństwa szczególną uwagę zwracała na odpowiednie „zabezpieczenie przed przeciekami myśli naukowo-technicznej na stykach obcokrajowców z naszym przemysłem”¹⁸. Dlatego w pracy operacyjnej do kontroli kontaktów polskich specjalistów czy naukowców wykorzystywano tajnych współpracowników lub tzw. kontakty służbowe. Skrupulatnie sprawdzano wszelkie wizyty delegacji zagranicznych w zakładach pracy zarówno od strony formalnej, jak też poprzez posiadaną agenturę. W wyniku prowadzonych działań funkcjonariusze pionu III SB rejestrowali sytuacje, które świadczyły o próbach uzyskiwania przez cudzoziemców informacji objętych klauzulą niejawności. Przykładem takiego zdarzenia była wizyta w Głównym Instytucie Górnicztwa w Katowicach przedstawiciela amerykańskiej firmy, który usiłował uzyskać dane dotyczące eksportu węgla z ROW-u do Japonii oraz „zdradzał również zainteresowania prowadzonymi badaniami GIG-u nad odzyskiwaniem pierwiastków rzadkich – co jest objęte tajemnicą”¹⁹.

Aby wyeliminować lub zminimalizować problem przecieku myśli naukowo-technicznej na Zachód, naczelnik Wydziału III KW MO w Katowicach ppłk Henryk Sikora proponował zastosować m.in. w stosunku do pracowników wyjeżdżających służbowo za granicę następujące rozwiązania: „Przy typowaniu na wyjazdy służbowe oraz opiniowaniu przy wyjazdach służbowych za granicę osób dopuszczonych do prac tajnych i tajnych spec[jalnego] znaczenia dyrekcje zakładów winny zwrócić szczególną uwagę na stronę moralno-polityczną tych osób oraz przeprowadzić z nimi rozmowy o charakterze profilaktycznym”²⁰.

¹⁸ *Ibidem*, Informacja dotycząca stanu zabezpieczenia tajemnicy państwowej i służbowej w niektórych zakładach i instytucjach woj. katowickiego, 7 IV 1970 r., k. 8.

¹⁹ *Ibidem*, k. 10.

²⁰ *Ibidem*, k. 11–12; *Kadra bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych aparatu bezpieczeństwa w województwach śląskim/katowickim, bielskim i częstochowskim*, red. W. Dubiański, A. Dziuba, A. Dziurok, Katowice 2009, s. 445–446.

Kolejnym zagadnieniem, które znalazło się w orbicie operacyjnego zainteresowania funkcjonariuszy pionu III SB w zakresie „zlikwidowania wycieku” ważnych informacji poza granice kraju, był monitoring mediów oraz publikacji naukowych. Aby wykluczyć możliwość ujawnienia informacji wrażliwych w czasopismach, wszystkie artykuły opisujące sprawy gospodarcze bądź podające informacje statystyczne i dane służbowe miały być akceptowane przez odpowiednie władze administracji państwowej lub innej jednostki organizacyjnej²¹. W przypadku artykułów zamieszczanych w specjalistycznych czasopismach planowana publikacja musiała zostać przedstawiona bezpośrednio przełożonemu i kierownikowi jednostki, a następnie przekazana do akceptacji organowi nadzorującemu. Pomimo zastosowania takiego trybu postępowania zdarzały się przypadki ujawnienia informacji niejawnych w materiałach publikowanych w specjalistycznej prasie. W 1968 r. katowiccy funkcjonariusze Wydziału III zwrócili uwagę na treść artykułu dotyczącego rozwoju Zakładów Azotowych w Kędzierzynie, który został opublikowany w kwartalniku „Chemik”. W ich ocenie podanie informacji m.in. o liczbie zatrudnionych inżynierów i techników, wielkości powierzchni ogrodowej, długości bocznicy kolejowej oraz zużyciu wody zasilającej i chłodniczej naruszyło przepisy o zachowaniu tajemnicy państwowej i służbowej²². Powyższe sugestie przekazano właściwej komórce KW MO w Opolu w celu wykorzystania służbowego.

W wyniku przeprowadzonych czynności kontrolnych i działań operacyjnych funkcjonariusze aparatu bezpieczeństwa PRL uzyskiwali szeroki i wielowątkowy materiał wskazujący na bieżące zagrożenia systemu ochrony informacji niejawnych. Na jego podstawie sporządzano aktualne dane dotyczące stanu bezpieczeństwa ważnych podmiotów na terenie woj. katowickiego. W dokumentach wskazywano na konkretne przypadki zagrożenia chronionych informacji wrażliwych, ale jednocześnie przedstawiano działania mające uszczelnić system ochrony wiadomości niejawnych. Wszelkie wnioski i informacje uzyskane z przeprowadzonych działań były poddawane analizie, przekazywane do Departamentu III MSW i niejednokrotnie do KW PZPR oraz wykorzystywane w bieżącej pracy lokalnych struktur Służby Bezpieczeństwa.

Jak już zasygnalizowałem, w systemie zabezpieczenia ochrony informacji niejawnych aktywnie uczestniczyli funkcjonariusze Departamentu II MSW – kontrwywiadu. Na szczeblu wojewódzkim prace tego pionu były realizowane przez Wydział II KW MO. Zakres działań Wydziału II był ukierunkowany przede wszystkim na wykrywanie i zwalczanie działalności wywiadowczej obcych służb specjalnych – głównie zachodnioeuropejskich²³. W zakresie działań operacyjnych pracownicy Grupy VI Wy-

²¹ Zarządzenie nr 54 prezesa Rady Ministrów z 4 VI 1963 r. w sprawie udostępniania danych liczbowych, informacji statystycznych i innych materiałów służbowych („Monitor Polski” 1963, nr 20, poz. 108).

²² AIPN Ka, 084/14, Pismo naczelnika Wydziału III KW MO w Katowicach, 1969 r., k. 1.

²³ AIPN Ka, 0118/13, Wykaz zagadnień pozostających w gestii poszczególnych wydziałów Departamentu II MSW – Wydział II Katowice, 2 V 1962 r., k. 35–39.

działu II zabezpieczali szczególnie te obiekty, w których znajdowały się informacje stanowiące tajemnicę państwową, oraz kontrolowali wyjazdy i przyjazdy uczonych z pionu naukowo-technicznego, jak również przebywających w Polsce specjalistów i montażyistów z Europy Zachodniej. Funkcjonariusze Grupy VII pionu II prowadzili ponadto rozpoznanie osób i środowisk w ramach tzw. międzynarodowego ruchu osobowego²⁴. W tych obszarach działania SB dążyła do zabezpieczenia operacyjnego tych ludzi i środowisk, które poprzez kontakty zawodowe mogły przyczynić się do ujawnienia obcokrajowcom wiadomości niejawnych.

Dla Wydziału II istotnym zagadnieniem w zakresie ochrony informacji wrażliwych były czynności zmierzające do objęcia tzw. kontrolą kontrwywiadowczą zagranicznych wyjazdów służbowych polskich naukowców i specjalistów. Taką „opieką” byli otoczeni ci pracownicy, którzy z racji pełnionych funkcji lub prowadzonych badań mieli dostęp do wiadomości stanowiących tajemnicę państwową. W ocenie kierownictwa katowickiego kontrwywiadu „wielu wyjeżdżających dysponuje niejednokrotnie bardzo istotnymi danymi, a nie zawsze jest przy tym wyczulona na sprawę tajemnicy państwowej i służbowej”²⁵. Dlatego jedną z form działań w tym zakresie były tzw. rozmowy profilaktyczne przeprowadzane przez funkcjonariuszy Wydziału II, mające na celu uświadomienie wyjeżdżającym, iż z racji posiadanej wiedzy mogą znaleźć się w kręgu zainteresowań obcych służb specjalnych.

Ważnym aspektem działań katowickiego wydziału kontrwywiadu było zabezpieczenie priorytetowych zakładów produkcyjnych, ośrodków naukowo-badawczych i instytucji życia społeczno-politycznego na terenie województwa. Praca tej komórki była ukierunkowana na objęcie kontrolą operacyjną przebywających na Śląsku handlowców, specjalistów i monterów pochodzących z krajów Europy Zachodniej. Monitorowano pobyty dyplomatów i delegacji zagranicznych w zakładach pracy, odnotowywano wszelkie kontakty cudzoziemców z polskimi przedstawicielami central handlowych i podmiotów przemysłowych. Tak było w przypadku wizyt w zakładach na terenie woj. katowickiego attaché handlowego Finlandii w Polsce w kwietniu i listopadzie 1968 r. Pobyt Fina był operacyjnie kontrolowany, a SB odnotowała, że „interesował się stanem osobowym załogi huty, płacą robotników i kadry inżynieryjno-technicznej. Nawiązał szereg prywatnych kontaktów”²⁶. Ochrona interesów gospodarczych była więc powiązana z zapobieganiem nieuprawnionemu ujawnieniu wiadomości wrażliwych obcokrajowcom przez polskich obywateli. Równolegle pracownicy kontrwywiadu nadzorowali funkcjonowanie podmiotów organizacyjnych w zakresie realizacji obowiązujących wytycznych, zarządzeń MSW i resortowych dotyczących

²⁴ *Ibidem*, k. 36.

²⁵ AIPN Ka, 031/6, Operacyjna charakterystyka kontrwywiadowcza woj. katowickiego „po pionie” Wydziału II, 1 VII 1964 r., k. 9.

²⁶ AIPN Ka, 031/17, Sprawozdanie z pracy Wydziału II KW MO w Katowicach za 1968 r., 6 I 1969 r., k. 46.

ochrony informacji niejawnych. Wymienione zadania i obrane kierunki pracy Wydział II realizował głównie poprzez rozbudowaną sieć tajnych współpracowników w obiektach zabezpieczanych operacyjnie przez Służbę Bezpieczeństwa²⁷.

W omawianym okresie SB każdego roku odnotowywała zdarzenia świadczące o próbach nawiązywania kontaktów z obcymi ośrodkami wywiadowczymi przez mieszkańców woj. katowickiego. Osoby noszące się z zamiarem przekazania „wrogim służbom specjalnym” informacji stanowiących tajemnicę państwową liczyły niejednokrotnie na możliwość uzyskania tą drogą znacznych korzyści materialnych. Zdarzały się także przypadki przekazywania informacji wrażliwych poza granice Polski z pobudek wyłącznie ideologicznych. W marcu 1967 r. na polecenie prokuratora wojewódzkiego w Katowicach została aresztowana osoba, która zamierzała listownie przekazywać do Anglii informacje o 6. Pomorskiej Dywizji Powietrzno-Desantowej. Miesiąc później zatrzymano dwóch mieszkańców Śląska, którzy po wejściu w posiadanie ściśle tajnych dokumentów wojskowych próbowali je przekazać wywiadowi NRF²⁸. Wszyscy zostali skazani na kary wieloletniego więzienia.

W prowadzonych sprawach operacyjnych funkcjonariusze Wydziału II starali się w pierwszym rzędzie nie dopuścić do przekazania materiałów zawierających informacje niejawne obcym placówkom szpiegowskim²⁹. Następnie dążyli do określenia przyczyn działania podejrzanego oraz ustalenia, w jaki sposób informacje chronione zostały wyniesione poza teren podmiotu.

W latach sześćdziesiątych pracownicy pionu II intensywnie rozpracowywali środowiska repatriantów, którzy przybyli do Polski z krajów kapitalistycznych po 1956 r. Pośród tych osób, a także ich rodzin służby doszukiwały się ewentualnego zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa. W zainteresowaniu operacyjnym funkcjonariuszy znaleźli się repatrianci, którzy osiedlili się w rejonach stacjonowania jednostek wojskowych lub podjęli pracę w zakładach i instytucjach „grupujących poważną tajemnicę państwową”³⁰. Dozór tych osób przez SB był realizowany aż do początku lat siedemdziesiątych.

W pracy operacyjnej śląski kontrwywiad zwracał szczególną uwagę na tzw. problematykę uciekinierów z PRL. Zgodnie z wytycznymi Departamentu II MSW funkcjonariusze zajmujący się tym zagadnieniem mieli obowiązek „przyjrzenia się” osobom, które odmówiły powrotu do kraju, a z racji wykonywanych obowiązków miały dostęp do informacji niejawnych. W przypadku podejrzenia wywiezienia materiałów lub dokumentów dotyczących spraw objętych tajemnicą państwową kierownictwo

²⁷ AIPN Ka, 031/8, t. 1, Kierunkowy plan pracy Wydziału II Służby Bezpieczeństwa KW MO w Katowicach na lata 1966–1967, 13 XII 1965 r., k. 5.

²⁸ *Ibidem*, k. 15.

²⁹ AIPN Ka, 031/17, Sprawozdanie z pracy Wydziału II KW MO w Katowicach za 1967 r., 30 XII 1967 r., k. 14–15.

³⁰ AIPN Ka, 031/6, Operacyjna charakterystyka kontrwywiadowcza woj. katowickiego „po pionie” Wydziału II, 1 VII 1964 r., k. 16.

Departamentu II MSW zalecało wobec tych uciekinierów natychmiastowe wszczęcie postępowania operacyjno-śledczego³¹. Podobny tok postępowania był realizowany wobec obywateli PRL, którzy zdecydowali się na powrót do kraju.

Działania Wydziału II na terenie woj. katowickiego związane z ochroną informacji niejawnych wynikały ze specyfiki realizowanych kierunków zadań służbowych. Funkcjonariusze kontrwywiadu, stosując wszystkie dostępne metody pracy operacyjnej, tworzyli dodatkowe ogniwo w systemie zabezpieczenia informacji wrażliwych. W omawianej problematyce rola pracowników tego pionu i zakres prowadzonych przez nich czynności był mniejszy niż Wydziału III, lecz z pewnością stanowił jego ważne uzupełnienie.

Kolejnym czynnikiem uzupełniającym system ochrony wiadomości niejawnych była działalność Głównego Inspektoratu Ochrony Przemysłu (GIOP), utworzonego w październiku 1956 r. Inspektorat podlegał Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, a jego działalność wiązała się ściśle z pracą pionu III Służby Bezpieczeństwa³². Na poziomie lokalnym funkcjonowały wojewódzkie inspektoraty ochrony przemysłu (WIOP), które były odpowiedzialne za nadzorowanie i politykę kadrową Straży Przemysłowej oraz koordynowanie współpracy z miejscowymi jednostkami SB i MO³³.

Formacje Straży Przemysłowej były generalnie odpowiedzialne za fizyczne zabezpieczenie jednostek organizacyjnych, jednak ich działania wiązały się też z szeroko rozumianą ochroną informacji wrażliwych. W ramach czynności służbowych strażnicy sprawdzali zabezpieczenie pomieszczeń biurowych i stanowisk pracy oraz kontrolowali możliwość wynoszenia dokumentacji służbowej poza teren obiektu. Do ich obowiązków należało także monitorowanie pobytów cudzoziemców w zakładach pracy. Nie zawsze jednak poziom przygotowania pracowników tej formacji do pełnionych obowiązków był odpowiedni. W hucie „Silesia” w Rybniku strażnik nie wpuścił na teren zakładu funkcjonariuszy SB, ale tego samego dnia bez zastanowienia zezwolił obywatelowi NRF – reprezentującemu firmę „Bayer” – na wejście do pomieszczeń Wydziału Emalii³⁴.

Straż Przemysłowa miała obowiązek interweniowania i zatrzymywania osób, które bez wymaganej zgody fotografowały bądź filmowały obiekty na terenie zakładów pracy³⁵. Funkcjonariusze WIOP w Katowicach odnotowywali ponadto przesyłanie z zagranicy do śląskich zakładów pracy (m.in. do hut: „Ferrum”, „Florian”, „Batory” czy do Zakładów Mechanicznych „Bumar”) ankiet zawierających pytania dotyczące

³¹ AIPN Ka, 031/8, t. 2, Kierunkowy plan pracy Wydziału II Służby Bezpieczeństwa KW MO w Katowicach na lata 1968–1969, 1 I 1968 r., k. 13.

³² F. Musiał, *Podręcznik безпеki*, Kraków 2007, s. 45–46.

³³ K. Madej, *Przed złodziejami, szpiegami i pożarem... Działalność Głównego Inspektoratu Przemysłu MSW w latach 1956–1970*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2002, nr 6 (16), s. 49–50.

³⁴ AIPN 0296/107, t. 4, Informacja dotycząca ochrony gospodarki narodowej przez straż uzbrojoną, 20 XI 1967 r., http://www.ipn.gov.pl/portal/pl/181/1442/Materialy_Glownego_Inspektoratu_Ochrony_Przemyslu_dotyczace_ochrony_obiektow_gos.html [26 VI 2011], k. 4.

³⁵ K. Madej, *op. cit.*, s. 53.

danych produkcyjnych, źródeł zaopatrzenia oraz rynków zbytu³⁶. O każdej takiej sytuacji były na bieżąco informowane lokalne jednostki pionu III SB.

Omawiając zagadnienie ochrony informacji niejawnych, należy zwrócić uwagę na nieformalne podporządkowanie struktur aparatu bezpieczeństwa wojewódzkim władzom PZPR. Z jednej strony wydziały operacyjne SB przekazywały informacje o prowadzonych działaniach do kierunkowych departamentów MSW, a jednocześnie o najważniejszych sprawach informowały wojewódzki aktyw partyjny. Również w kwestii ochrony informacji niejawnych na terenie woj. katowickiego działacze Komitetu Wojewódzkiego PZPR nie pozostawali bierni wobec wszelkich problemów związanych z tym zagadnieniem. W obradach egzekutywy partyjnej w Katowicach 24 marca 1970 r. wzięli udział m.in. przedstawiciele kierownictwa SB i MO. W trakcie spotkania funkcjonariusze poinformowali władze partyjne o stanie bezpieczeństwa w województwie³⁷. Po wygłoszeniu referatów i omówieniu całości tematyki związanej z sytuacją wewnętrzną regionu służby odpowiedzialne za zapewnienie bezpieczeństwa i ładu zostały zobligowane przez działaczy partyjnych do bardziej aktywnych działań w tym zakresie. Omówione zostały też kwestie dotyczące ochrony wiadomości stanowiących tajemnicę państwową i służbową. Katowicki sekretarz KW PZPR zapowiedział, że problem właściwej ochrony informacji niejawnych zostanie omówiony ze wszystkimi dyrektorami zjednoczeń, instytutów naukowych, rektorami wyższych uczelni i dyrektorami ważniejszych zakładów pracy w województwie. Kierownictwo katowickiego aparatu bezpieczeństwa zostało poinformowane, że naczelny redaktor „Trybuny Robotniczej” będzie zobligowany przez czynniki partyjne do systematycznego podejmowania powyższej tematyki w artykułach prasowych³⁸. Wydziały Propagandy i Organizacyjny KW PZPR w Katowicach miały zaś opracować referaty dotyczące problematyki bezpieczeństwa województwa, w tym odnoszące się do ochrony wiadomości stanowiących tajemnicę państwową i służbową. Obietnice partyjne zostały szybko wcielone w życie. Już we wrześniu do komendanta KW MO płk. mgr. inż. Władysława Kruszyńskiego przesłano z katowickiego komitetu partyjnego referat „O czujności rewolucyjnej. O przestrzeganiu tajemnicy państwowej”³⁹. Z referatem mieli zostać zapoznani wszyscy funkcjonariusze SB i MO, by po omówieniu zawartych w nim też i wyciągnięciu wniosków wykorzystywać je w pracy.

Należy nadmienić, że aktyw PZPR włączył się czynnie w ochronę informacji wrażliwych. Do połowy 1970 r. członkowie PZPR przeprowadzili w siedemnastu podmiotach na terenie woj. katowickiego kontrole, sprawdzając możliwość wejścia na

³⁶ AIPN, 0296/107, t. 4, Informacja dotycząca ochrony gospodarki narodowej przez straż uzbrojoną..., k. 2.

³⁷ AIPN Ka, 084/14, Informacja pierwszego zastępcy ds. SB KW MO w Katowicach, 7 V 1970 r., k. 1.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ AIPN Ka, 084/14, Pismo komendanta KW MO w Katowicach do komendantów powiatowych MO i naczelnika Wydziału III, 24 IX 1970 r., k. 1.

teren obiektów osób niepowołanych oraz zabezpieczenie dokumentacji i pomieszczeń biurowych po godzinach pracy⁴⁰. Efektem działań kontrolnych było zorganizowanie cyklu szkoleń i narad na ten temat z kierownikami jednostek organizacyjnych.

Pomimo rozbudowanego systemu bezpieczeństwa mającego skutecznie chronić informacje wrażliwe oraz zaangażowania znacznych sił i środków problem zbyt dużego „wycieku informacji” poza granice PRL nie został w ocenie kierownictwa MSW rozwiązany. Świadczą o tym słowa dyrektora Departamentu III MSW płk. Henryka Piętka wygłoszone podczas narady naczelników wydziałów II KW MO 28 października 1968 r. w Warszawie. W przedstawionym referacie funkcjonariusz tak ocenił stan ochrony informacji niejawnych w Polsce: „Wiele do życzenia pozostawia również ochrona tajemnicy państwowej i służbowej w skali kraju. Działania nasze w tym zakresie prowadzone są w sposób co najmniej dziewiętnastowieczny. Jak dotąd, nie potrafimy skutecznie ochronić ważnych tajemnic państwowych posiadanych przez specjalistów, konstruktorów i naukowców z racji zajmowanych przez nich stanowisk. [...] Należy wypracować formy i metody działania nieograniczone wąskimi, partykularnymi interesami poszczególnych jednostek”⁴¹.

Konsekwencją niezadowolającej oceny systemu ochrony wiadomości niejawnych przez kierownictwo MSW było wprowadzenie po 1970 r. nowych aktów prawnych (m.in. uchwała Rady Ministrów nr 128/71 z 2 lipca 1971 r. w sprawie organizacji ochrony tajemnicy państwowej i służbowej oraz zarządzenie nr 89/72 ministra spraw wewnętrznych z 30 sierpnia 1972 r. w sprawie zasad i sposobu postępowania w kraju z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową). Nowe uregulowania bardziej szczegółowo odnosiły się do kwestii zabezpieczenia informacji klasyfikowanych, przyznając m.in. służbom większe możliwości kontroli oraz opiniowania osób mających dostęp do wiadomości objętych tajemnicą państwową. Równocześnie wydziały operacyjne Służby Bezpieczeństwa zostały zobligowane do bardziej aktywnego zainteresowania się powyższą problematyką⁴². Sytuacja ta dawała funkcjonariuszom aparatu bezpieczeństwa rozległe możliwości nadzorowania oraz ingerowania w działalność jednostek organizacyjnych, w których znajdowały się informacje objęte przepisami o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej.

⁴⁰ AIPN Ka, 084/14, Informacja pierwszego zastępcy ds. SB KW MO w Katowicach, 7 V 1970 r., k. 2.

⁴¹ AIPN Ka, 083/148, Wybrane materiały z odprawy naczelników wydziałów II KW MO, 28 X 1968 r., k. 25.

⁴² Por. AIPN Ka, 084/14, Założenia operacji o krypt. „Tajemnica”, 18 IX 1973 r., k. 1–3; AIPN Ka, 0118/13, Wytyczne MSW w zakresie intensyfikacji działań resortu spraw wewnętrznych w zakresie kontrwywiadowczej ochrony kraju, b.d., k. 3–6.

Aneks

Wykaz aktów prawnych związanych z ochroną tajemnicy państwowej i służbowej w PRL

Dekret Rady Ministrów z 26 października 1949 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej (DzU 1949, nr 55, poz. 437 ze zm.).

Uchwała nr 282/59 Rady Ministrów z 2 lipca 1959 r. w sprawie organizacji ochrony tajemnicy państwowej i służbowej.

Pismo okólne nr 239 prezesa Rady Ministrów z 30 listopada 1960 r. w sprawie tajemnicy państwowej i służbowej.

Zarządzenie nr 70/60 ministra spraw wewnętrznych z 31 marca 1961 r. w sprawie postępowania z dokumentami tajnymi i tajnymi specjalnego znaczenia.

Zarządzenie nr 099/61 ministra spraw wewnętrznych z 28 czerwca 1961 r. w sprawie postępowania z dokumentami mobilizacyjnymi.

Pismo okólne nr 5/63 ministra spraw wewnętrznych z 6 października 1963 r. w sprawie postępowania z dokumentami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową otrzymywanymi z zagranicy i wysyłanymi za granicę.

Uchwała nr 128/71 Rady Ministrów z 2 lipca 1971 r. w sprawie organizacji ochrony tajemnicy państwowej i służbowej.

Zarządzenie nr 89/72 ministra spraw wewnętrznych i administracji z 30 sierpnia 1972 r. w sprawie zasad i sposobu postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową.

Zarządzenie nr 08/75 ministra spraw wewnętrznych z 5 lutego 1975 r. w sprawie ochrony tajemnicy państwowej i służbowej w resorcie spraw wewnętrznych.

Ustawa z 14 grudnia 1982 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej (DzU 1982, nr 40, poz. 271 ze zm.).

Zarządzenie 61/83 ministra spraw wewnętrznych z 29 czerwca 1983 r. w sprawie zasad i trybu upoważniania osób do dostępu do wiadomości stanowiących tajemnicę państwową oraz cofania upoważnień.

Zarządzenie nr 02/85 ministra spraw wewnętrznych z 21 stycznia 1985 r. w sprawie wykazów rodzajów wiadomości stanowiących tajemnicę państwową i służbową w resorcie spraw wewnętrznych.

Zarządzenie nr 023/86 ministra spraw wewnętrznych z 21 marca 1986 r. zmieniające zarządzenie w sprawie wykazów rodzajów wiadomości stanowiących tajemnicę państwową i służbową w resorcie spraw wewnętrznych.

Zarządzenie nr 26/87 ministra spraw wewnętrznych z 21 kwietnia 1987 r. w sprawie szczegółowych zasad i sposobu postępowania w resorcie spraw wewnętrznych z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową.